

Yttrande över Barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66)

S2023/03032

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) välkomnar utredningens förslag för en förstärkt kvalitet i vården av barn och unga i samhällsvård. SPSM har valt att ta ställning till och kommentera de förslag och bedömningar som myndigheten bedömer vara av särskild betydelse utifrån barn och ungas utbildning.

Sammanfattning

SPSM tillstyrker förslagen om

- ett uppdrag till Socialstyrelsen om nationell samordning och utökat nationellt arbete (4.4.4)
- att socialnämnden ska besluta om var barnet eller den unge ska vistas under vårdtiden (5.5.4)
- att socialnämndens ansvar för att noga följa vården tydliggörs (5.5.6)
- att socialnämnden ska följa upp om hälsoundersökning och bedömning av extra anpassningar eller särskilt stöd i skolan har genomförts (5.5.7)
- justering av övervägande och prövning av vården (5.5.9)
- föreståndarens ansvar och kompetens (8.7.1)
- att socialnämnden ska underrätta ansvarig nämnd om behov av skolplats (10.5.1)
- en obligatorisk kunskapsbedömning av barn och unga i samhällsvård (10.5.2)
- en skyldighet för socialnämnden att underrätta rektor om behov av bedömning (10.5.3)
- hälsobesök för barn och unga i samhällsvård (10.5.4)
- möjlighet till kompletterande utbildning (10.5.5)
- ett regeringsuppdrag för utvecklings- och implementeringsinsatser av SAMS (10.5.6)

- en överenskommelse med SKR för att testa och sprida arbetssätt för att förbättra barn och unga i samhällsvårds skolresultat (10.5.7)

4.4.4 Uppdrag till Socialstyrelsen om nationell samordning och utökat nationellt arbete

SPSM tillstyrker förslaget.

Barn och unga med funktionsnedsättning kan vara särskilt sårbara och utsatta i samband med en placering.¹ Enligt SPSM är en förstärkt samordning på nationell nivå positivt då det kan bidra till en mer likvärdig tillgång till stöd och kunskap för berörda aktörer. Att det finns kompetens om funktionsnedsättningar inom samhällsvården för barn och unga är avgörande för att den enskilde ska få rätt hjälp, stöd och bemötande.

5.5.4 Socialnämnden ska besluta om var barnet eller den unge ska vistas under vårdtiden

SPSM tillstyrker förslaget.

Det är enligt SPSM positivt att *förankring i förskola eller skola och i den sociala miljön och särskilda behov* enligt förslaget ska beaktas särskilt vid bedömningen av var barn och unga ska vistas. SPSM vill påpeka vikten av att det vid bedömningen bör ingå att bedöma eventuella särskilda behov utifrån barnets skolgång och rätt till utbildning. Det kan exempelvis innefatta behov av specialskola respektive de särskilda gymnasieskolor som finns för elever med vissa funktionsnedsättningar.² Detta är enligt SPSM inte tillräckligt belyst eller framskrivet i motiven. Enligt SPSM bör en utgångspunkt vara att barn och unga inte bör placeras på längre än dagpendlingsavstånd från den skolform respektive utbildning som den enskilde är i behov av och har rätt till. Det familjehem eller HVB där ett barn med funktionsnedsättning placeras behöver också, i förekommande fall, ha kunskap och kompetens om barnets behov och förutsättningar. Detta är viktigt för att kunna bygga trygga relationer med barnet eller den unge

¹ Se exempelvis Riksförbundet Attention (2021), "Var ska jag hamna?" Röster från placerade barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och Barnombudsmannen (2019) "Vem bryr sig – när samhället blir förälder" Barns röster om att växa upp i den sociala barnvården.

² Gymnasieskola med rh-anpassad utbildning, Riksgymnasiet för döva och hörselskadade och Riksgymnasiet för elever med språkstörning.

men också för att kunna ge stöd i kontakter med skolan, vid läxläsning och i aktiviteter.

5.5.6 Socialnämndens ansvar för att noga följa vården tydliggörs

SPSM tillstyrker förslaget.

SPSM menar att eventuell funktionsnedsättning behöver beaktas vid uppföljningen, och medvetenhet och kunskap om funktionsnedsättningar behöver finnas hos socialtjänst för att samtalet med den enskilde ska fungera, exempelvis kan autism eller språkstörning ge konsekvenser för förmågan att uttrycka sig och göra sin röst hörd. Kompetensen är också viktig för att kunna förstå hur barnet eller den unges livssituation kan påverkas av en funktionsnedsättning, såsom förutsättningar och behov i utbildningen.

5.5.7 Socialnämnden ska följa upp om hälsoundersökning och bedömning av extra anpassningar eller särskilt stöd i skolan har genomförts

SPSM tillstyrker förslaget.

Det är viktigt att barn och unga i samhällsvård inte hamnar mellan stolarna eller förbises hos skolans elevhälsa. Förslaget kan bidra till att motverka detta.

5.5.9 Justering av övervägande och prövning av vården

SPSM tillstyrker förslaget.

8.7.1 Föreståndarens ansvar och kompetens

SPSM tillstyrker förslaget.

För att ha möjlighet att skapa trygga relationer med barnet och ge adekvat stöd är det av vikt att personalen på HVB har kunskap om konsekvenser av eventuella funktionsnedsättningar. Kunskap om funktionsnedsättningar bör enligt SPSM finnas med i den utbildning för föreståndare som Socialstyrelsen föreslår ta fram.

10.5.1 Socialnämnden ska underrätta ansvarig nämnd om behov av skolplats

SPSM tillstyrker förslaget.

Skolan är en skyddsfaktor för placerade barn och unga och godkända skolresultat en framgångsfaktor för ett socialt fungerande liv. För att undvika ett längre avbrott i skolgången än nödvändigt är det av vikt att omgående underrätta ansvarig nämnd om behov av skolplats, när vården har inletts. Det ökar förutsättningarna att trygga barnets rätt till utbildning och snabbt säkerställa beredskap för behov av anpassningar, exempelvis på grund av funktionsnedsättning.

10.5.2 Obligatorisk kunskapsbedömning av barn och unga i samhällsvård

SPSM tillstyrker förslaget.

Det är angeläget att skolan så snabbt som möjligt kommer igång med eventuella stödåtgärder. Förslaget kan bidra till detta. SPSM menar att det behöver finnas tydliga direktiv om hur kunskapsbedömningen ska utformas, vem som ansvarar för att det sker och vem som ska utföra den. Det bör vara rektor som ansvarar för att säkerställa att bedömningen genomförs, eftersom ansvarig lärare för respektive ämne kanske inte har kännedom om elevens situation, och behovet av en kunskapsbedömning. Rektors ansvar skulle kunna skrivas fram i bestämmelsen (3 kap. 12 k § skollagen).

Konsekvenser av eventuella funktionsnedsättningar eller misstanke om funktionsnedsättningar bör beaktas vid utformning, genomförande och bedömning av resultat vid en sådan kunskapsbedömning. Underlag som överlämnas från elevens tidigare skola bör också beaktas i bedömningen. Det är enligt SPSM positivt att bedömningen enligt förslaget ska dokumenteras, då det främjar ett framtida kontinuerligt stöd, och blir ett viktigt underlag vid överlämnande av information vid kommande skolbyten.

SPSM instämmer i behovet av kompletterande stöd, för tillämpningen av bestämmelsen om kunskapsbedömning. Stödet bör tydliggöra hur kunskapsbedömningen relaterar till övriga kartläggnings- och bedömningskrav som finns, såsom garantin för tidiga stödinsatser. Om allmänna råd ska tas fram, bör uppdraget ligga på Skolverket, och framtagandet ske i samverkan med SPSM. Om ett framtida uppdrag gäller ett stödmaterial, ser SPSM positivt på ett gemensamt uppdrag till Skolverket och SPSM att ta fram stödet.

10.5.3 Skyldighet för socialnämnden att underrätta rektor om behov av bedömning

SPSM tillstyrker förslaget.

Det är enligt SPSM positivt att detta ansvar tydliggörs, men det skulle kunna förtydligas i bestämmelsen *när* en sådan underrättelse ska ske. Lämpligen bör det ske i samband med att barnet eller den unge får en skolplacering. Den föreslagna bestämmelsen sätter fokus på elevens rätt till utbildning och vikten av utveckling mot målen, när det annars kan finnas en risk för att fokus på elevens sociala situation tar överhanden, även i skolans arbete.

10.5.4 Hälsobesök för barn och unga i samhällsvård

SPSM tillstyrker förslaget.

Förslaget kan motverka att barn och unga i samhällsvård faller mellan stolarna och inte får något erbjudande om hälsobesök. Hälsobesöken kan vara särskilt viktiga för barn i samhällsvård, av flera skäl, såsom utredningen uppmärksammar.

10.5.5 Möjlighet till kompletterande utbildning

SPSM tillstyrker förslaget.

10.5.6 Regeringsuppdrag för utvecklings- och implementeringsinsatser av SAMS

SPSM tillstyrker förslaget.

Det behöver vara tydligt formulerat i uppdraget vad respektive myndighet ska bidra med.

10.5.7 Överenskommelse med SKR för att testa och sprida arbetssätt för att förbättra barn och unga i samhällsvårds skolresultat

SPSM tillstyrker förslaget.

Det är viktigt att sprida och implementera framgångsrika arbetssätt. Skolfam är ett exempel som har visat goda resultat genom ett tvärprofessionellt arbetssätt där man arbetar med fokus både på skolresultat och social situation. Beroende på lokal kontext och individuella förutsättningar kan det finnas andra arbetssätt som är lämpliga och SPSM ser positivt på ett utvecklingsarbete i kommunerna med att testa och sprida arbetssätt för att öka möjligheterna till målpuppfyllelse för barn och unga i samhällsvård.

12.1 Konsekvenser för barn och unga

SPSM delar bedömningen.

En fullföljd skolgång är viktig i ett livsperspektiv. Det är enligt SPSM därför positivt att förslagen innebär ett större fokus på elevers måluppfyllelse i skolan.

12.2.2 Ekonomiska konsekvenser för staten

Om Skolverket och SPSM enligt utredningens förslag får ett gemensamt uppdrag att ta fram stöd för en obligatorisk kunskapsbedömning av barn och unga i samhällsvård (avsnitt 10.5.2) bör även SPSM, och inte enbart Skolverket, tilldelas medel för genomförandet.

I detta ärende har Charlotte Furtenbach och Christina Gärdin varit sakkunniga. Juristen Rebecka Pomeroy har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har även chefsjurist Ulrika Ehlin, enhetschef Nina Karnehed och sakkunnig Petter Ådahl deltagit.

För Specialpedagogiska skolmyndigheten

Aurora Lindberg
Generaldirektör